

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک

استان خراسان رضوی

کتاب چهاردهم

۱ شهریور ۱۳۵۷ - ۵ مهر ۱۳۵۷

عنوان و نام پدیدآور: انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک؛ استان خراسان رضوی / مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات.
مشخصات نشر: تهران: وزارت اطلاعات، مرکز بررسی اسناد تاریخی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۱ ج: مصور، عکس، نمونه.

شابک دوره: 6-073-149-600-978؛ ج ۱: 9-072-149-600-978؛ ج ۲: 6-101-149-600-978؛ ج ۳: 8-206-149-600-978؛ ج ۴: 5-207-149-600-978؛ ج ۵: 2-208-149-600-978؛ ج ۶: 9-209-149-600-978؛ ج ۷: 5-210-149-600-978؛ ج ۸: 2-211-149-600-978؛ ج ۹: 9-212-149-600-978؛ ج ۱۰: 6-213-149-600-978؛ ج ۱۱: 3-214-149-600-978؛ ج ۱۲: 0-215-149-600-978؛ ج ۱۳: 7-216-149-600-978؛ ج ۱۴: 4-217-149-600-978؛ ج ۱۵: 1-218-149-600-978؛ ج ۱۶: 8-219-149-600-978؛ ج ۱۷: 4-220-149-600-978؛ ج ۱۸: 1-221-149-600-978؛ ج ۱۹: 8-222-149-600-978؛ ج ۲۰: 5-223-149-600-978؛ ج ۲۱: 2-224-149-600-978

وضعیت فهرست نویسی: فاپا

یادداشت: ج. ۲- ۲۱ (چاپ اول: ۱۳۹۹) (فیبا)

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

مندرجات: ج. ۲۰ فروردین ۱۳۴۲ - ۳۱ تیر ۱۳۴۲ - ج. ۳۰ مرداد ۱۳۴۲ - ۲۵ اسفند ۱۳۴۲ - ج. ۷۴ فروردین ۱۳۴۳ - ۲۹ اسفند ۱۳۴۳ - ج. ۲۵ فروردین ۱۳۴۴ - ۲۸ اسفند ۱۳۴۴ - ج. ۲۶ فروردین ۱۳۴۷ - ۲۹ اسفند ۱۳۴۹ - ج. ۱۷ فروردین ۱۳۵۰ - ۳۱ شهریور ۱۳۵۲ - ج. ۲۸ مهر ۱۳۵۲ - ۲۷ اسفند ۱۳۵۴ - ج. ۹ فروردین ۱۳۵۵ - ۳۰ مهر ۱۳۵۶ - ج. ۱۰ آبان ۱۳۵۶ - ۱۵ اسفند ۱۳۵۶ - ج. ۱۱ آبان ۱۳۵۶ - ۳۱ فروردین ۱۳۵۷ - ج. ۱۲ اردیبهشت ۱۳۵۷ - ۲۴ خرداد ۱۳۵۷ - ج. ۲۵ خرداد ۳۱ مرداد ۱۳۵۷ - ج. ۱۴ شهریور ۱۳۵۷ - ۵ مهر ۱۳۵۷ - ج. ۱۵ مهر ۱۳۵۷ - ۳۰ مهر ۱۳۵۷ - ج. ۱۶ آبان ۱۳۵۷ - ۱۹ آبان ۱۳۵۷ - ج. ۲۰ آبان ۱۳۵۷ - ۴ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۱۸ آذر ۱۳۵۷ - ۱۵ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۱۹ آذر ۱۳۵۷ - ۲۴ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۲۵ آذر ۶ دی ۱۳۵۷ - ج. ۲۱ دی ۲۲ بهمن ۱۳۵۷

موضوع: ساواک، اطلاعات و امنیت کشور -- اسناد و مدارک

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- خراسان رضوی -- اسناد و مدارک

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- اسناد و مدارک

شناسه افزوده: ایران. وزارت اطلاعات. مرکز بررسی اسناد تاریخی

رده بندی کنگره: ۸ ۱۳۹۳ الف ۲۱ دسر ۲ DSR

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۸۲۹

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۸۸۲۶۹

شناسنامه

عنوان: انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک، استان خراسان رضوی (کتاب چهاردهم)

ناشر: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۴-۲۱۷-۱۴۹-۶۰۰-۹۷۸ (کتاب چهاردهم)

ISBN: 978-600-149-217-4 (vol. 14)

شابک دوره: ۶-۰۷۳-۱۴۹-۶۰۰-۹۷۸ (دوره ۲۱ جلدی)

ISBN: 978-600-149-073-6 (vol. set.21)

<http://www.historydocuments.ir>

E-mail: info@historydocuments.ir

صندوق پستی: ۴۷۳۵-۱۹۳۹۵

قیمت: ۸۰۰۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

سخن ناشر	پنج
مقدمه	نه
ماه مبارک رمضان در مشهد و انعکاس آتش‌سوزی سینما رکس آبادان	نه
توسعه اقدامات ایذایی	یازده
چهارم شهریور ۱۳۵۷	دوازده
اربعین شهدای مشهد	هجده
۱۱ شهریور - برگزاری مراسم سوم شهدا	بیست و سه
روز دوازدهم شهریور	بیست و چهارم
۱۳ شهریور - عید سعید فطر	بیست و پنج
۱۶ شهریور - برگزاری مراسم هفتم شهدا	بیست و هشت
جمعه سیاه و هفدهم شهریور خونین در مشهد	سی
بازگشت آیت‌الله قمی به مشهد	سی و یک
روز هیجدهم شهریور	سی و شش
بازتاب جمعه خونین تهران	سی و هفت
بیست و سوم و چهارم شهریور - روز عزای عمومی	چهل و یک
حرم مطهر حضرت امام رضا علیه السلام - پایگاه انقلاب اسلامی	چهل و سه
محاصره بیت امام خمینی (ره) و بازتاب آن	چهل و شش
اسناد	۱
فهرست اعلام	۴۲۳
ضمایم	۴۴۱
تصاویر	۴۶۳

سخن‌ناشر

جلد چهاردهم از مجموعه ارزشمند «انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک: استان خراسان رضوی» روایتی است دست اول از مبارزات و مخاطرات مردم انقلابی استان خراسان رضوی که به وسیله مأمورین ساواک گردآوری شده‌اند. این اسناد شامل گزارش‌های منابع ساواک از فعالیت انقلابیون، گزارش‌های درون سازمانی، اعلامیه‌ها و مکاتبات متعدد است.

مقطع زمانی تهیه این مجموعه ۱/ شهریور تا ۵/ مهر ۱۳۵۷ است. در این مدت ۳۵ روزه به طور محسوسی معادلات به نفع انقلابیون دچار تغییر اساسی شد. تغییر جمشید آموزگار و روی کار آمدن جعفر شریف‌امامی از رجال کهنه‌کار رژیم که وابستگی عمیقی به انگلستان و تشکیلات فراماسونری داشت مهم‌ترین نمود این تغییر سیاست رژیم بود. جعفر شریف‌امامی با طرح شعار آشتی ملی و اقداماتی مانند تغییر تاریخ از شاهنشاهی به اسلامی و بستن کازینوها و ... کوشید تا مسیر انقلاب اسلامی را متوقف کرده و عملاً خواسته‌های انقلابیون را محدود به چند تغییر ظاهری کند.

هوشیاری حضرت امام(ره) در فریب‌آمیز بودن این شعارها، در جریان ۱۷ شهریور که به کشتار خونین مردم در جمعه سیاه انجامید خود را نشان داده و عملاً هرگونه مصالحه انقلابیون با رژیم را منتفی کرد. اسناد این مجموعه نشان می‌دهد که انقلابیون استان خراسان رضوی در هماهنگی کامل با جریان کلی انقلاب اسلامی که محور آن حضرت امام(ره) بود فعالیت کرده و نسبت به هر رویدادی در شهرهای دیگر واکنش نشان می‌داده‌اند. اعتراض شدید نسبت به واقعه سینما رکس آبادان، برگزاری مراسم پرشکوه نماز عید فطر و واکنش به حادثه ۱۷ شهریور تهران از جمله رویدادهایی است که بازتاب آن در اسناد این مجموعه بارها گزارش شده است.

مطالعه اسناد این مجلد نشان می‌دهد که از شهریور ماه روند انقلاب اسلامی در استان سرعت بیشتری گرفته و انجام اقدامات ایدئاتی مانند تخریب ساختمان‌های دولتی، بانک‌های وابسته به تشکیلات بهایی، و حمله به نمادهای فرهنگی رژیم افزایش محسوس پیدا کرده و تظاهرات مردمی دامنه و وسعت

بیشتری یافته است. از آنجایی که این اسناد، صرفاً بخش آشکار فعالیت انقلابیون از دید مأمورین ساواک را گزارش می‌کنند؛ لذا در برگیرنده همه زوایای حرکت عظیم مردم استان خراسان رضوی نیستند، به همین دلیل انجام پژوهش‌های تحلیلی و ثبت خاطرات و مشاهدات کسانی که خود در این حرکت بزرگ نقش‌آفرینی کرده‌اند ضروری می‌باشد. در ادامه چند نکته برای بهره‌برداری بهتر از اسناد ذکر می‌شود.

۱. به‌رغم برخی ذهنیت‌های ناشی از عملیات روانی ساواک، بسیاری از فعالیت‌ها و تحرکات انقلابیون از دید منابع ساواک مخفی مانده است؛ لذا گزارش‌های موجود و اسناد منتشره الزاماً بیانگر سیمای کامل فعالیت‌های مخالفان رژیم ستم‌شاهی نیست.

۲. برای گردآوری این مجموعه، کلیه پرونده‌های انفرادی چهره‌های مذهبی و انقلابی و موضوعی مربوط به استان خراسان مورد بررسی و بهره‌برداری قرار گرفته و در گزینش اسناد، سندهای تکراری حذف شده است. در میان سندهایی که محتوای مشابه داشته‌اند، اولویت به سندی داده شده که حجم بیشتری از جزئیات موضوع را دربر داشته است. ضمناً اسناد تایپ شده به مشابه دست‌نویس آن ترجیح داده شده است.

۳. عناصر مهم و مؤثر اعم از زندگینامه مختصر رجال، شرح وقایع، مکان‌های تاریخی و ... که نیاز به گویاسازی داشته، انجام و در کمال اسناد ارائه شده است. گویاسازی‌ها در برخی از اسناد به صورت توضیح سند یا سندی دیگر است.

۴. به منظور تسهیل در بهره‌برداری خوانندگان محترم اسناد به ترتیب تاریخ گزارش سند تنظیم شده است و پس از آن اولویت به تاریخ وقوع، تاریخ رسیدن خبر به منبع، تاریخ رسیدن خبر به رهبر عملیات و تاریخ پی‌نوشت داده شده است.

۵. در بعضی از اسناد، عباراتی مانند «بایگانی شود»، «امضا و یا توضیحاتی از مسئولین ساواک»، «شماره پرونده»، «دستور اقدام» و ... به کار رفته است که عیناً و با اندازه‌های کوچک‌تر از متن اصلی سند حروف‌چینی شده است.

۶. به علت آمدن تصاویر اسناد، از حروف‌چینی سربرگ سندها خودداری و صرفاً به درج مبدأ، مقصد، تاریخ، شماره و موضوع اکتفا شده است.

۷. برخی اسناد مهم که به دلایلی در متن نیامده‌اند یا در پاورقی صفحات کتاب به آن‌ها اشاره شده، در بخش ضمایم در پایان کتاب قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر اعلامیه و بیانیه‌های شخصیت‌ها یا گروه‌های مخالف رژیم که در گزارش‌های ساواک و شهربانی به کشف آن‌ها اشاره شده نیز در ضمایم کتاب قرار گرفته و در پاورقی هر سند به موضوع آن اشاره شده یا گزارش کوتاهی درباره آن داده شده است؛ مگر اینکه این اعلامیه‌ها در پرونده‌های ساواک بایگانی نشده باشند.

۸. شکل صحیح غلط‌های املایی یا اشتباه‌هایی که در محتوای برخی اسامی، موضوعات یا

اصطلاحات در اسناد وجود دارند، در پایان هر سند، در پاورقی توضیح داده شده است. برخی نواقص جزئی یا اسامی اشخاص که به طور ناقص در سند آمده‌اند نیز داخل قلاب [] در داخل متن قرار داده شده‌اند.

۹. در برخی از گزارش‌های ساواک، نظریه‌هایی وجود دارد که از شخص نظردهنده با کلمات رمز یاد شده است. این کلمات رمز معمولاً اسامی روزهای هفته و معنای آن‌ها به شرح زیر است:
نظریه شنبه: نظریه منبع نفوذی ساواک (گزارشگر) است که از طریق مشاهده مستقیم یا از راه‌های دیگر کسب خبر نموده است.

نظریه یکشنبه: نظریه رهبر عملیات است که گزارش منبع نفوذی را تأیید یا تحلیل کرده است.
نظریه دوشنبه: نظریه رئیس دایره عملیات است.

نظریه سه‌شنبه: نظریه رئیس امنیت داخلی است.

نظریه چهارشنبه: نظریه رئیس سازمان اطلاعات و امنیت منطقه است.

نظریه جمعه: نظریه رئیس سازمان اطلاعات و امنیت استان است.

۱۰. در سربرگ‌ها سندها برخی علائم با رمز آمده است. از جمله آن‌ها مبدأ و یا مقصد نامه‌ها و

گزارش‌ها است که منظور از آن رمزها عبارت‌اند از:

۱ ه: ساواک گیلان، ۲ ه: ساواک مازندران، ۳ ه: ساواک آذربایجان شرقی، ۴ ه: ساواک آذربایجان غربی، ۵ ه: ساواک کرمانشاه، ۶ ه: ساواک خوزستان، ۷ ه: ساواک فارس، ۸ ه: ساواک کرمان، ۹ ه: ساواک خراسان، ۱۰ ه: ساواک اصفهان، ۱۱ ه: ساواک سیستان و بلوچستان، ۱۲ ه: ساواک کردستان، ۱۳ ه: ساواک همدان، ۱۴ ه: ساواک سمنان، ۱۵ ه: ساواک لرستان، ۱۶ ه: ساواک بوشهر، ۱۷ ه: ساواک هرمزگان، ۱۸ ه: ساواک کهگیلویه و بویراحمد، ۱۹ ه: ساواک چهارمحال بختیاری، ۲۰ ه: ساواک تهران، ۲۱ ه: ساواک قم، ۲۲ ه: ساواک اراک، ۲۳ ه: ساواک قزوین، ۲۴ ه: ساواک ایلام، ۲۵ ه: ساواک زنجان، و ۲۶ ه: ساواک یزد.

۱۱. همچنین مبدأ یا مقصد نامه‌ها و گزارش‌های مربوط به اداره کل سوم ساواک (امنیت داخلی)

به اعداد رمز عنوان شده است. اداره کل سوم از ۷ بخش تشکیل می‌شد که عبارت بودند از:

(۱) مدیریت اداره کل سوم، (۲) اداره کل یکم عملیات و بررسی، (۳) اداره دوم عملیات و بررسی، (۴) اداره سوم کل سوم، (۵) اداره چهارم کل سوم، (۶) اداره پنجم کل سوم، و (۷) اداره ششم کل سوم.

الف. اجزای اداره یکم عملیات و بررسی نیز شامل این موارد بوده است: ۳۱۰: دفتر اداره یکم عملیات و بررسی، ۳۱۱: بخش احزاب و دسته‌جات کمونیستی، ۳۱۲: بخش احزاب و دسته‌جات سیاسی و مذهبی افراتی، ۳۱۳: بخش هدف‌های تازه و فعالیت‌های مربوط به عرب‌زبانان ناراحت و بلوچ‌های حاد ایرانی، ۳۱۴: اکراد، و ۳۱۵: فعالیت‌های خارجی.